

Zoete lippen

Bij het zien van de lippen, wil ik steeds verder in de mond kijken. Er is zoveel moois te zien. Je hoeft niet bang te zijn dat de lippen stijf op elkaar gehouden worden, want een bloem van een dovenetel is een feestelijke uitnodiging om er flink van te genieten.

De witte dovenetel staat in bloei. Hij bloeit tot laat in het najaar, maar staat er nu het aantrekkelijkst bij. Zonder de witte bloemen lijkt de plant wel op een brandnetel, maar hij heeft geen brandharen. Vandaar de naam dovenetel: niet brandend. Hij staat vaak op plekken waar je ook de brandnetel aantreft: voedselrijke plaatsen langs wegen, bosranden, parken en op ruige braakliggende terreinen. Daar kom je hem in onze stad ook veel tegen.

In tegenstelling tot de brandnetel, met zijn groengele bloemsiertjes, maakt de dovenetel ongeveer 3 centimeter grote bloemen. Het zijn echte juweeltjes. De vijf witte kroonbladeren zijn helemaal vergroeid tot één bloem met een boven- en onderlip. De harige bovenlip heeft de vorm van een bolvormig kapje. De onderlip heeft twee lobben met aan de zijkant een witte tand. Het is prachtig om dit eens goed te bekijken, maar een van de mooiste onderdelen van de bloem zijn de meeldraden. Kijk maar onder de bovenlip en je ziet vier van die mannelijke voortplantingsorganen. De lange helmraden buigen met de bovenlip mee. Ze zijn witachtig met aan het eind donderbruine helmknoppen. Twee ervan zijn net wat langer dan het andere duo. Ze steken mooi af tegen de lichte bovenlip. Als een hommels of bij met zijn kop de dovenetelbloem induikt, drukken de helmknoppen het stuifmeel op de behaarde ruggen van de bloembezoekers. Met zonnig weer is

Witte dovenetel (foto Henk Kuiper)

het een komen en gaan van insecten. De wat onrustig vliegende hommels struinen de bloemen af op zoek naar zoveel mogelijk nectar. Dat zoete goedje zit onderin de bloem en hangende aan de bloem proberen ze de tong zo ver mogelijk naar binnen te steken. In het oosten van Noord-Brabant werden de planten ook wel 'zoetekens' genoemd, omdat er heel veel nectar aan de voet van de bloem zit. Als je een bloemetje eruit plukt en er aan de achterkant aan zuigt, dan proef je de zoetheid. Een dovenetel heeft bloemen in meerdere bloemkransen van zo'n 10 bloemen. Als de witte bloemen zijn uitgebloeid, vallen ze af. Een kransje van de groene kelken met vijf spitse punten blijft zitten. Onder in de kelk zie je vier vruchtjes zitten. Als die rijp zijn vallen ze naar beneden. De verspreiding gaat ook zonder zaaadjjes door, want de dovenetel groeit onder de grond met wortelstokken door.

De wilde witte dovenetel zie je vrijwel nooit in tuinen. De gele en gevlekte dovenetel met bontgekleurde bladeren zijn wel in tuincentra te koop. Ook deze soorten bloeien nu met hun nectarrijke bloemen en zijn zeer geschikt voor een voedzaam maaltje voor bijen en hommels. De planten breiden zich door de wortelstokken snel uit in de tuin; in korte tijd vormen ze hele plakken met dovenetel.

Dovenetels behoren tot de lipbloemenfamilie. Naast de karakteristieke bloemvorm staan hun bladeren kruisgewijs aan de meestal vierkantige stengel. Lipbloemen hebben ook kenmerkende geuren; veel keukenkruiden zoals tijm, majoraan, basilicum en rozemarijn zijn lid van deze familie. De bladeren van de witte dovenetel vindt men meestal niet zo lekker ruiken. Maar het prachtige inkijkje in de bloem maakt veel goed. En het leven wordt weer aangenaam als je het eind van de bloembuis tussen je eigen lippen klemt en er een portie nectar uitzuigt. Valt de zoetheid wat tegen, dan is waarschijnlijk een bij of hommel je voor geweest.

Rob Vereijken
april 2019